

Magdalena Kwiatkowska

Katedra Informatologii i Bibliologii
Uniwersytet Łódzki
e-mail: mhakwiatkowska@uni.lodz.pl

[„Książka, biblioteka, informacja – między podziałami a wspólnotą”. Piąta Ogólnopolska Konferencja Naukowa (Kielce, 25–26 kwietnia 2016 r.)

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.22.23.19>

W dniach 25–26 kwietnia 2016 roku odbyła się kolejna, piąta już konferencja z cyklu „Książka, biblioteka, informacja – między podziałami a wspólnotą”. Konferencję zorganizował Instytut Dziennikarstwa i Informacji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Honorowy patronat nad nią objął Prezydent Miasta Kielce Wojciech Lubawski i Rektor UJK prof. dr hab. Jacek Semaniak. Stronę finansową przedsięwzięcia kieleckiego wsparli sponsorzy, Antykwariat Naukowy im. Andrzeja Metzgera, firma handlowa CEIBA Spółka z o.o., Muzeum Historii Kielc, Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach oraz Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego.

Konferencja zgromadziła ponad pięćdziesiąt osób z krajowych ośrodków badawczych, bibliotek naukowych i publicznych oraz z kilku instytucji ukraińskich. Dwudniowe obrady rozpoczęło ciepłe powitanie liczного grona gości przez JM Rektora prof. dr hab. Jacka Semaniaka i dyrektora Instytutu Dziennikarstwa i Informacji dr hab. prof. UJK Jolantę Chwastyk-Kowalczyk. Z powodu nieobecności prof. Bożeny Koredczuk z Uniwersytetu Wrocławskiego sesję plenarną zainaugurowała dr hab. prof. Uniwersytetu Łódzkiego Ewa Andrysiak. W referacie *Kaliskie edycje druków lwowskich. Przyczynek*

do kontaktów edytorskich w Polsce międzywojennej referentka podkreśliła fakt rozszerzenia usług drukarni kaliskich po odzyskaniu niepodległości oraz dokonała analizy bibliologicznej publikacji zamówionych przez wydawców z odległego Lwowa, przez ponad 140 lat oddzielonego od Kalisza kordonem granicznym. Olga Antonyk z Ukraińskiej Akademii Druku omówiła główne etapy rozwoju księgoznawstwa na Ukrainie. Zwróciła uwagę na trudne uwarunkowania polityczne kształtowania się dyscypliny i ograniczenia w zakresie instytucjonalizacji dyscypliny w epoce radzieckiej oraz scharakteryzowała kierunki badawcze i dyskusję specjalistów toczoną w kontekście przemian informacyjnych i konwergencji interdyscyplinarnej w dwudziestopięciolecie ukraińskiej niepodległości. W kolejnym referacie, *Miedzy podziałami a wspólnotą: przypadek tygodnika „Do Rzeczy”*, Magdalena Przybysz Stawska w Uniwersytecie Łódzkiego podjęła próbę opisu specyficznej proveniencji tytułowego tygodnika opiniotwórczego. Przytoczyła okoliczności sprzyjające utrzymaniu się tytułu na rynku i zdobyciu licznego, mimo silnej konkurencji, grona czytelników. Ostatni w sesji plenarnej referat, autorstwa Bogumili Staniów i Renaty Aleksandrowicz z Uniwersytetu Wrocławskiego, zawierał analizę czytelnictwa książek popularnonaukowych w Polsce po roku 1989, którą przeprowadzono w oparciu o wyniki badań prowadzonych w ostatnim dwudziestopięcioleciu.

Dalsze obrady toczyły się w sześciu sekcjach problemowych. Interesujący zestaw tematów obejmujący z górą dwieście lat zaproponowali referenci w sekcji „Książka”. Zdzisław Kropidłowski z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, powołując się na historyczne księgozbiory cechów gdańskich, mówił o upodobaniach estetycznych i bibliofilskich społeczeństwa miasta w XVIII w. Przedstawiciel gospodarzy konferencji, Jacek Rodzeń scharakteryzował funkcje ilustracji naukowej w polskich XVIII-wiecznych podręcznikach fizyki. Liczącą ponad dwieście tomów serię wydawniczą „Nowa Biblioteka Uniwersalna” krakowskiej firmy J. K. Żupański i K. J. Heumann omówiła Anna Gruca z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Analiza książki *Biblioteka gminna. Katalog podstawowy. Wskazówki praktyczne* pod redakcją Wandy Dąbrowskiej (1939) stała się kanwą rozważań Moniki Olczak-Kardas z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego nad przydatnością tego opracowania dla bibliotek.

Cykl tematów odnoszących się do czasów powojennych i współczesnych rozpoczął Piotr Nowak z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, który omówił cenzurowanie korespondencji, słabo zbadany wątek kontroli życia literackiego w PRL. Adrian Uljasz z Uniwersytetu Rzeszowskiego podjął próbę porównania obrazu świata przedstawionego przez Pawła Jasienicę w *Kraju nad Jangcy* i przez Arkadego Fiedlera w *Dzikich bananach*, oraz stosunku obu

autorów do propagandy obowiązującej w kraju w latach 50. i 60. XX w. Tekst pod wymownym tytułem *Książka, która otworzyła puszkę Pandory w polskim Londynie w XXI wieku* wygłosiła profesor Jolanta Chwastyk-Kowalczyk. Referentka podniosła kwestię niewybrednych ataków, m.in. w prasie emigracyjnej, na Reginę Wasiak-Taylor, autorkę książki *Ojczyzna Literatura. O środowisku skupionym wokół Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie* (Londyn, Oficyna Poetów i Malarzy, 2013). Wypowiedzi o charakterze politycznym i osobistym są dalekie od zasadniczo dobrej i bardzo dobrej merytorycznej oceny opracowania przez specjalistów (m.in. Chwastyk-Kowalczyk 2014). Sesję zakończył referat Andrzeja Bucka z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki im. C. Norwida w Zielonej Górze, w którym autor zaproponował jedną z możliwych odpowiedzi na pytanie o miejsce biblioteki w społeczeństwie mobilnym i sieciowym. Odpowiedź nawiązującą do teorii R. Oldenburga biblioteki jako trzeciego miejsca zawarł w tytułowym haśle „Biblioteka. Literatura. Teatr”.

W drugim dniu konferencji obradowała sekcja „Ruch wydawniczy. Księgarstwo”. Jako pierwsza referowała Oksana Karlina z Uniwersytetu im. Łesi Ukrainki w Łucku. Omówiła strategie reglamentacji czytania stosowane przez instytucje książki w Rosji przed pierwszą wojną światową (biblioteki, czytelnie, hurtownie, księgarnie). Problematykę zdrowia, zdrowotności i higieny w krakowskich kalendarzach dla ludu z przełomu XIX i XX w. przeanalizowała Aleksandra Lubczyńska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Małgorzata Mirek z Nowego Sącza podjęła próbę opisu małych drukarni i księgarni żydowskich w tym mieście przed 1914 r. Referat Artura i Krystyny Jazdonów poświęcony był ruchowi wydawniczemu w Poznaniu w latach pierwszej wojny światowej. Omówione zostały zmiany ilościowe i strukturalne oferty miejscowych wydawców.

Po przerwie podjęto tematy bliższe nam czasowo. Larysa Golovata z Lwowskiej Narodowej Biblioteki Naukowej Ukrainy im. V. Stefanyka (Ossolineum) dała usystematyzowany wykład na temat wizji Europy w wydawnictwach ukraińskiej emigracji w drugiej połowie lat 40. XX w. Wanda Ciszewska, odwołując się do unikatowych materiałów archiwalnych, mówiła o kolportażu zakładowym i instrukcjach Domu Książki z lat 1950–1951, to jest w czasie, gdy czynniki rządowe podjęły próbę pełnej centralizacji produkcji wydawniczej i radykalnego ograniczenia rynku książki w Polsce. Nadia Zubko z Ukraińskiej Akademii Druku przeanalizowała etapy i specyfikę rozwoju rynku książek edukacyjnych na Ukrainie po 1991 r. Kazimierz Adamczyk z Biblioteki Głównej Uniwersytetu w Bydgoszczy zaprezentował różnego typu wydawnictwa bydgoskich bibliotek.

Dwie najliczniej reprezentowane sekcje, „Biblioteki” (13 referentów) i „Prasa” (14), obradowały w ciągu dwóch dni. W sekcji „Prasa” wyraźnie

przeważały prace o charakterze historycznym. Magdalena Dąbrowska z Uniwersytetu Warszawskiego omówiła najstarsze rosyjskie czasopisma lekarskie. Tłem wypowiedzi referentka uczyniła historię medycyny w Rosji, z uwzględnieniem instytucji i wybitnych lekarzy. Tematem referatu Krzysztofa Walczaka z Uniwersytetu Wrocławskiego było życie codzienne guberni kaliskiej na łamach „Kaliskich Gubernńskich Vedomostej”. Albert Lewandowski z Zespołu Szkół Zawodowych w Kielcach zreferował stan badań nad „Gazetą Kielecką” (1870–1939).

Większy cykl referatów odnosił się do czasopism okresu po 1918 r. Jolanta Dzieniakowska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach za przedmiot rozważań przyjęła informacje o periodykach nauczycielskich na łamach kwartalnika rządowego „Szkola Powszechna” (1920–1928). Referentka podjęła próbę odpowiedzi na pytanie o cel i sposób prezentowania czasopism fachowych przez MWRiOP. Ewa Fogelzang-Adler z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie referowała problematykę okupacyjną i wizję powojennej Polski w „Dzienniku Polskim” (1940–1945), konspiracyjnym piśmie Stronnictwa Demokratycznego.

Dla kilku referentów periodyki stanowiły źródło wiedzy na temat różnych przejawów życia społecznego. Bogumiła Warząchowska z Uniwersytetu Śląskiego mówiła o działalności kulturalno-oświatowej Górnolazaków w świetle czasopisma „Głosy znad Odry” (1918–1924), organie Towarzystwa im. św. Jacka w Opolu, ważnym czynnikiem konsolidacji społecznej i narodowej. Tarnowskie czasopisma mniejszości żydowskiej i ich rolę w życiu społeczno-kulturalnym miasta w latach 1919–1939 omówiła Iwona Gleisner z Gminnej Biblioteki Publicznej w Wierchosławicach. Początki procesu zmian zachodzących w edukacji i opiece nad dzieckiem niepełnosprawnym w wybranych krajach europejskich w świetle publikacji na łamach „Szkoły Specjalnej” (1924–1939) zreferowała Katarzyna Iwańska z Kielc.

Referaty sekcji „Prasa” w drugim dniu konferencji dotyczyły czasopism drugiej połowy XX w. i współczesnych. Maria Kycler z Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego scharakteryzowała naukowe pismo „Paideia. Międzynarodowy Rocznik Pedagogiczny” wydawany przez PAN w latach 1972–1992/1993. Reprezentująca organizatorów Olga Dąbrowska-Cendrowska podjęła temat sytuacji rynkowej magazynów rozrywkowo-plotkarskich dla kobiet i procesu subsegmentacji prasy kobiecej w Polsce. Zagadnieniem periodyków politycznych i polityki w periodykach zajęli się reprezentanci Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Przedmiotem rozważań Zbigniewa Anculewicz stało się pismo lewicy laickiej, „Krytyka. Kwartalnik Polityczny” (1978–1989) jako niezależna instytucja życia intelektualnego końcowych lat PRL. Renata Rozbicka natomiast mówiła o medialnym wizerunku Petra Poroszen-

ki. Prasą w aspekcie regionalnym zainteresowały się: Sylwia Bielawska z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Walbrzychu – w relacji o „Kronice Walbrzyskiej” w latach 1979–1999 jako źródle wiedzy o regionie oraz Magdalena Żmijkowska z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, która przeanalizowała problematykę niemiecką na łamach „Gazety Olsztyńskiej” w latach 1989–2004.

Sekcję „Biblioteki” zainaugurowały prace o charakterze historycznym. Katarzyna Seroka z Uniwersytetu Warszawskiego podjęła próbę odpowiedzi na pytanie o oceny, jakie Bibliotece Polskiej w Paryżu wystawiała prasa emigracyjną w latach 1838–1871. Dla Switłany Krawczenko z Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu im. Łesi Ukrainki w Łucku materiały archiwalne o Bibliotece Polskiej w Paryżu stanowiły punkt wyjścia dla porównania sytuacji polskiej placówki emigracyjnej założonej w drugiej ćwierci XIX wieku i Ukrainńskiej Biblioteki im. Symona Petlury w Paryżu istniejącej krótko, od 1926 r. do drugiej wojny światowej. Referat Marty Pękalskiej z Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oparty na dorobku publikacyjnym i bogatej spuściźnie rękopiśmiennej był holdem dla osoby i twórczości naukowej i pracy organizacyjnej lwowsko-wrocławskiego uczonego, historyka teatru i bibliotekarza, ossolińczyka Franciszka Pajczkowskiego (1905–1970). Zdzisław Gębołyś z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy podjął próbę nakreślenia głównych założeń przyszłej mapy bibliotek mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących w obecnych granicach Polski. Magdalena Kwiatkowska z Uniwersytetu Łódzkiego omówiła wybrane dziedziny współpracy międzynarodowej bibliotekarzy polskich, podjęła też próbę oceny zmian, jakie w dobie informatyzacji i globalizacji zaszły w pracach specjalistów reprezentujących różnego typu biblioteki i organizacje zawodowe.

Większość referatów wygłoszonych w sekcji „Biblioteki” miała charakter bibliotekoznawczy. Zbigniew Gruszka z Uniwersytetu Łódzkiego, na podstawie wyników badań własnych, poddał analizie status pracowni regionalnych w bibliotekach województwa łódzkiego, ich ofertę i główne rodzaje aktywności. Małgorzata Kowalska z Uniwersytetu Wrocławskiego przybliżyła pojęcie „kapitału społecznego” oraz przedstawiła przykłady inicjatyw służących zacieśnianiu współpracy bibliotek z otoczeniem. Działania bibliotek publicznych na rzecz środowisk lokalnych oraz ich znaczenie w budowaniu świadomości regionalnej jako przeciwwagi dla procesów globalizacji omówiła Małgorzata Calka z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu. Agnieszka Kowalczyk i Alicja Potocka z Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej scharakteryzowały narzędzia i procesy wykorzystywane w zarządzaniu zbiorami w dominujących obecnie wśród bibliotek naukowych księżnicach hybrydowych. Mariusz

Jarocki z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu podniósł zagadnienie zmian w dziedzinie usług informacyjno-bibliotecznych oraz stopnia wykorzystania przez biblioteki uczelniane potencjału posiadanego w tym zakresie. Anna Myśliwska z Biblioteki Narodowej omówiła wyniki badań porównawczych obejmujących proponowany przez amerykański przewodnik online zestaw wytycznych określających sposób zachowania bibliotekarzy wobec czytelnika oraz materiały zebrane w trakcie szkoleń prowadzonych w Bibliotece Narodowej i dane pozyskane ze źródeł amerykańskich. Jolanta Sobiela z Biblioteki Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach przedstawiła założenia projektu realizowanego z inicjatywy SBP dotyczącego kompleksowego badania i analizy efektywności bibliotek drogą charakterystyki wskaźników funkcjonalności bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem wskaźnika satysfakcji. Problem poprawienia wykorzystania usług oferowanych przez bibliotekę uczelnianą oraz podnoszenia poziomu informowania klientów, jakości poradnictwa, nagłośnienia polityki i działań bibliotecznych – z wykorzystaniem Internetu i mediów społecznościowych – omówiła Katarzyna Domańska z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Konferencję dopełniła wycieczka do nowego gmachu Biblioteki UJK, koncert w Antykwariacie Naukowym im. Andrzeja Metzgera i uroczysta kolacja w pierwszym dniu spotkania. Żywa dyskusja, w której głos zabrali uczestnicy sześciu sekcji konferencji, koncentrowała się wokół problemów poruszonych w referatach. Należy wyrazić przekonanie, że rezultaty spotkania ludzi nauki znajdą odzwierciedlenie w publikacji, która podobnie jak po czterech poprzednich konferencjach kieleckiego cyklu bibliologiczno-prasoznawczego nie każe na siebie długo czekać.

Bibliografia

- Chwastyk-Kowalczyk Jolanta (2014). [Rec.] Regina Wasiak-Taylor, Ojczyzna literatura. O środowisku skupionym wokół Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, Oficyna Poetów i Malarzy, Londyn 2013, ss. 285, 3 nib. *Rocznik Bibliologiczny – Prasoznawczy* 6/17, 315–318.